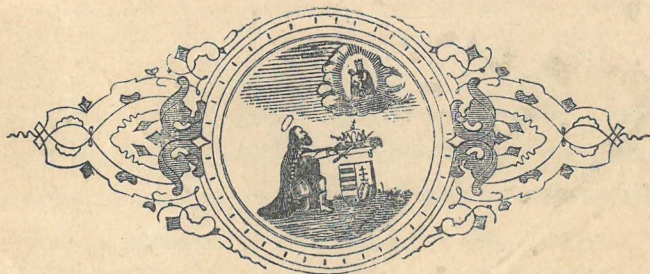

FEJÉRVÁRMEGYE

1875. évben.

SZÉKESFEJÉRVÁROTT,

NYOMATOTT A „VÖRÖSMARTY“ KÖNYVNYOMDÁBAN, SZÁMMER KÁLMÁNNÁL.

—
1876.

R14

Cc 11882

393942

I. Alispáni jelentés.

Midőn e jelen 1876. évben először szerencsém volna a tisztelt megyei bizottságnak a mult közgyülés óta a közigazgatás terén történekről s a megye állapotáról törvényszerű köteletségemnek megfelelő számadó jelentést tenni, engedjék meg, hogy ezt nemcsak e most jelzett időszakra szoritkozva, hanem az egész mult évre kiterjeszkedve tehessem, ezen eljárás által az ősi szokásnak, de azon általános kötelezettségnek is megfelelővén, hogy az, kire vagyonunk s birtokunk kezelését bizzuk, sáfárkodásáról évenként megbizóinak számat adjon. Ez okból, miután a tisztelt megyei bizottság kegyes bizalma csekély személyemet állította e megye közigazgatási kezelésének élére, illőnek is, sőt köteletségemnek vallom, hogy mult évi ebbeli sáfárkodásomról számat adva, a megyei közigazgatás terén mult évben történeknak, valamint a megyei élet mult évi mozzanatainak s állapotának vázlatát, habár is csak általános vonásokban a tisztelt megyei bizottság előtt feltárjam. Illő ez kivált jelenben, midőn a megyei élet s annak tevékenysége, új átalakulása küszöbén állunk, a közel jövőben a megye autonom-működési hatásköre s annak kezelése, módozatai iránt mélyebben beható változásoknak nézünk eleibe.

A mult év megyénkben feltűnedezett főmozzanataira tehát visszapillantásomat, még pedig, miután kivált gazdaközönséghez van szerencsém jelentésemet intézni, s a gazdaságból leli főkép e megye közönsége fentartása s vagyonosodása forrását, a mult év gazdasági viszonyai vázlatával megkezdve, sajnálom, hogy e viszonyoknak igen szomorú képe tűnedezik fel szemünk előtt, mely annyival leverőbb, a mennyiben már a megelőzőtt években is, kivált aszály következtében, a megye egyes vidékei teljesen kielégítő termés áldásával nem dicsekedhettek, most pedig, a mult évben az idő viszontagságai s az elemi csapások különféle nemei: száraz fagy, aszály, jég s vihar összetódultak fejeink felett, s a nagy- mint a kisbirtokosnak egy jó termésben helyezett reményeit a megye minden részében s vidékein több kevesebb mérvben egyformán meghiusíták, részint a termést végkép tönkretévén, részint annak eredményét oly annyira leszállítván, hogy a saját fentartási s a gazdaságkezelési költségek abbóli fedezete kérdésessé, sőt lehetetlenné vált. Csak borban s kukoriczában voltak kedvezők a termés viszonyai, de az általános pénztelenséggel, a vétel- s üzletkedv hiányával, szemben a gazdák pénzügyi állapotának javulására ezen növények s művelési ágakbani jó eredmény sem nyújthatott sok előnyt.

Ezen gazdasági viszonyokhoz aránylag még kielégítőnek mondhatni az adónak a mult év végéig történt befolyását, mert az illető járásbeli szolgabírák által beterjesztett hivatalos kimutatások szerint a mult év végével hátralékban maradt összes adótartozás tészen, melyből esik:

A sárkereszturi járásra	43792 frt. 85 kr.
A bodajki alsó járásra	37894 frt. — kr.
A bodajki felső járásra	15719 frt. 12 kr.
A csákvári járásra	45128 frt. 55 kr.
A vaáli járásra	136490 frt. 82½ kr.
A ráczalmási járásra	92180 frt. 10½ kr.

A mult év végén tészen tehát az összes adótartozás	371205 frt. 45 kr.
Az 1874. év végével tett az adótartozás	280268 frt. 23 krt.

Tehát 1875. év végével több . . . . . 90937 frt. 22 kr., tehát körülbelül $\frac{1}{12}$ része a folyó évi adónak nem folyt be.

A vadászati adó, melynek kezelése s a kir. adóhivatalokbani beszolgáltatása tudvalevőleg a megyei alispánokra s illetőleg városi polgármesterekre van bízva, mult év augusztus 1-vel életbeni lépése óta ugyanazon év végéig 6890 frtot hozott be, 625 vadászati-jegy adatván ki, mely

jegyek közül 403 drb. egy éves, 151 drb. 3 éves, 25 drb. kiskorúak részére kiadott s 46 drb. cselédjegy volt.

A megyebeli községek költségvetései a mult évben 208320 frt. 84 kr. kiadást, tehát 5490 frt. 23 krral kevesebbet, mint 1874-ben, mutattak fel, mely kiadásnak 91836 frt. 68 krra menő részlete pótdadó utján lett fedezve. Terheli pedig ezen pótdadó kivetése 84 községet, 16 község saját jövedelméből fedezvén költségeit, s pedig egészben csak pótdadó kivetése utján fedezte költségeit saját más jövedelemmel nem bírván.

A kivetett községi pótdadó 1874-hez képest 1812 frt. 19 krral szaporodott, az egyes községek külön jövedelmei pedig ugyanezen évekhez képest apadtak 7302 frt. 50 krral.

A mult évi közmunkaváltsági pénzekből többszöri sürgetésem daczára még hátralékban van 750 frt. 52 kr. s pedig ebből 60 kr. Huszár Ágoston szolgabíró ur járására, 16 frt. 80 kr. Tassy Béla szolgabíró ur járására, a többi 733 frt. 12 kr. pedig mind Lits Gyula szolgabíró ur járására esik, s pedig ezen járás hátralékainak csaknem fele Baracskát terheli. Intézkedtem a hátralékoknak a legnagyobb szigorral mielőbbi behajtása érdekében.

A természetben leszolgálendő közmunkatartozás a mult évben 27980 kétfogatu, 350 egyfogatu ígás és 70905 $\frac{1}{2}$ gyalognapra ment. Ebből a mérnöki hivatal kimutatása szerint leszolgáltattott 25740 kétfogatu, 317 egyfogatu s 63189 $\frac{1}{2}$ gyalognap. Tartozásban maradt 2240 kétfogatu, 33 egyfogatu s 7716 gyalognap, tehát körülbelül $\frac{1}{10}$ az egész évi tartozásnak.

A leszolgált közmunkaerővel ut-pálya egyengettetett 186813 öl, árok tisztogatott 25615 öl, új árok kiemeltetett 28307 öl, új ut készült 8954 öl, kő termeltetett 1297 $\frac{1}{4}$ köből, szállított kő 883 $\frac{1}{4}$ köből, beágyaztatott 841 $\frac{1}{4}$ köből kő, murva termeltetett 5919 köből, szállított 4934, s beágyaztatott 5276 köből, föld s homok hordatott az utakra 4547 köből. A fentebb említett hátralékban maradt közmunkaerőből összehasonlítva azt, az illető járás évi közmunkatartozásával, legtöbb esik a bodajki felső járásra, hol 289 kétfogatu ígás, 4 egyfogatu ígás, s 1061 gyalognap maradt hátralékban, továbbá a vaáli járásra, hol 680 $\frac{1}{2}$ kétfogatu ígás, 23 egyfogatu ígás és 2223 gyalognap maradt hátralékban, végre a ráczalmási járásra, hol 594 kétfogatu ígás, 6 egyfogatu ígás és 2648 gyalognap maradt hátralékban. Azonkívül ez utolsó járásra vonatkozólag a mérnöki hivatal kimutatásában még 1874. évről is 31 kétfogatu, 8 egyfogatu ígás és 665 gyalognap jeleztetik hátralékban levőnek, mely hátralék Adonyt, Iváncsát, Battát, Ráczereszturt, Ráczalmást s leginkább majd csaknem $\frac{2}{3}$ -ban Dunapentelét illeti.

A mult évi hátralék a bodajki felső járásban, a mi az ígás napszám-

belit illeti, különösen Bodajkot és Isztimért, a mi pedig a gyalogot illeti, ezen 2 községen kívül leginkább még Moórt és Csókát terheli.

A vaáli járásban az igás napszám-hátralék különösen Tabajdot, Vaált és Szentpétert, a gyalog pedig ezen községeken kívül még főképp Bicskét, Csabdit, Szaárt, Sóskutot és Mányat terheli.

A ráczalmási járásban végre az igás napszám-hátralékban különösen Adony, Ráczalmás, Érd és Ráczkeresztur, a gyalogban pedig főképp Dunapentele, Adony, Ráczalmás, Batta és Ráczkeresztur részes.

Előrebocsájtva egyáltalában, hogy néhány járásra nézve a mérnöki hivatal s járásbeli szolgabíró által a mult évben felhasznált közmunkaerőről beadott kimutatások különbözetet mutatnak, mely alkalmasint onnan ered, hogy némely helyt a közmunka-leszolgálati ideje általános befejezte után, még némely hátramaradt teendők bevégzésére utólagosan még a hátralékos közmunkaerőnek egyrésze felhasználva lett, mely különbözet tehát az illető járásbeli szolgabírák s a mérnöki hivatal közt végleges tisztába hozandó s az ez évre maradt hátralék teljesen megállapítandó leend, a felebb említett nagyobb szerű hátralékok miatt meghallgatott 3 járásbeli szolgabírák közül Grossinger István bodajki felső járási szolgabíró ur jelentésében azt főképp az éppen azon időben, mikor a közmunka legnagyobb mérvben le szokott szolgáltatni, uralkodott rossz időjárásnak, de részben az illető szolgálatra köteleseknek e kötelességük teljesítése körül tapasztalt hanyagságának is tulajdonítja.

Lits Gyula vaáli járási szolgabíró részint annak tulajdonítja a hátralékokat, hogy a murvatelek hosszú időn át vízzel voltak telve, s azért nem lehetett ott munkálni, de annak is, hogy a munka leszolgálása az illetők részéről nem eléggé sürgöltetett.

Végre Tassy Béla ráczalmási járási szolgabíró ur különösen a rossz termési viszonyoknak, kivált járása alsó részeiben, névszerint Dunapentelelén, tulajdonítja a nagyobb mérvű közmunka-hátramaradást járásában, miáltal a lakosság nagyrésze inségre jutott s messzebb földön kénytelen volt kenyerét keresni.

Bár elismerem a közmunkaerő-hátralék igazolására a létezett részint elemi, részint pénzügyi viszonyokból merített indokok súlyát, még sem mulaszthatom el mind a járásbeli szolgabíró urakat, mind a községi előljáróságokat arra felhívni; miszerint semmi alkalmat el ne mulaszszanak, hogy a közmunka-kötelezettekét folyvást és mindenkor kötelességeik annak idejébeni leszolgálására serkentsék.

A mult 1875. évi sorozás — az utóállításokkal együtt a végleszámolásig következő eredményt mutat fel:

J á r á s	Összeirattak	Reclamatio utján felmentetett	Távolmaradt	A hadseregbe besoroztatott	A póttartalékba besoroztatott	A hovédésbe besoroztatott	Alkalmatlannak találtatott
A sárkereszturiban . . .	870	70	113	191	96	—	400
A bodajki alsó	580	69	14	106	38	—	353
A bodajki felső	512	76	5	88	38	—	305
A csákvári	821	123	42	131	59	13	453
A vaáli	847	99	12	134	39	11	552
A ráczalmási	699	63	31	95	65	15	430
Összesen	4329	500	217	745	335	39	2493

A 3 korosztályban összeirtak száma az 1874-ben összeirtak számához képest több volt mint 1874-ben 28-al.

A reclamatio utján felmentettek száma kevesebb mint 1874. 35-el. Végre a távolmaradtak száma kevesebb mint 1874-ben 245-el.

Mi tehát igen kedvező eredményt s az illető előljáróságok részéről a hadkötelesek beállítása körül tanusított buzgalmat mutat fel.

Miután a mult évi őszi közgyűlésből a m. kir. honvédelmi minister ur által megrendelt lóösszeírás s lóosztályozási kísérlet végrehajtása ellen tett feliratunk a tagadó s a kísérlet azonnali foganatosítását meghagyó rendelet érkezett a fenttiszelt minister ur részéről, kötelességemnek láttam az e rendelet foganatosítására szükséges intézkedéseknek alispáni uton azonnali megtételét, annyival eltérve a ministerium rendeletétől, a meny nyiben a lakosság vagyis illetőleg a lótulajdonosok érdekében nem egy, — a mint a ministeri rendeletben engedélyezve volt, — hanem 2 helyet minden járásban tűztem ki a lovak elővezetésére, mely intézkedésem utólag a m. kir. honvédelmi minister ur által is helybenhagyva lón.

Egyébiránt a löösszeírás és lóosztályozási kísérlet minden a viszonyokban fekvő akadályok daczára nagyrészből igen pontosan s a tulajdonosok részéről tanusított példás készséggel véghezment. Számbeli eredményét — miután az illető adatok a nagyméltóságu m. kir. honvédelmi ministertumhoz felterjesztetvén kezeimnél nincsenek — nagy sajnálkozásomra itt fel nem sorolhatom.

A múlt évben folyvást 6 század lovasság volt e megyében elhelyezve, részint a IX., részint a X. huszárezredhez tartozók, mely 2 ezrednek egyike, a X. itt e megye területén tartá a múlt nyár folytán központosítási gyakorlatát.

Nagyobb surlódások a lakosság és a beszállásolt katonaság közt csak Ráczereszturon fordultak elő, melyeknek főindokát úgy hiszem az ottani lakosságnak a szállások kipuhatólása körül nem eléggé nagy pontossággal és lelkiismeretes kiméllettel véghezment eljárás folytán némi részben katonasággali túlterheltesében kell keresni, mely túlterheltesen igyekeztem ugyan lehetőleg utólag orvosolni a nélkül azonban, hogy illető helyeken czélt érhettem volna. Ugy szintén Igaron is az ott szállásolt huszárcsapat elindultával történt vérengzési kihágás. Mind a két ügy egyéb-iránt fenytő bíróság eleibe került, s onnan várja végelintezését.

Tüzeset a múlt évben 46 volt bejelentve, s ezen tüzkáreseteknek összes becsüje tett 48425 frt. 23 krt.

A megyebeli lakosságnak egészségi állapota a múlt évben kielégítő volt. Járványos betegségek s ragályok nagyobb mérvben alig fordultak elő, csak a gyermekek közt részint a kanyaró, részint a vörheny uralkodott a megye több községeiben: névszerint Zámolyon, Ettyeken, Bogláron s Tordason, azonban nagyrészből szelid lefolyással. Ugy himlő-esetek is fordultak elő szórványosan itt, de csak Pázmádon váltak járványosakká.

Roncsoló toroklob-eset néhány az Iszka-Szent-Györgyhez tartozó hosszúhegyi pusztán, ugy szintén Bogláron fordult elő.

Továbbá több viziszony-esetek is tüneztek fel, mint utólagos következményei a múlt évben több helyt mutatkozott ebdüheseteknek, ennek s az ebmarások által okozott sebek gyógyítása körül fentálló óvintézkedések az illető eseteknek annak idejéből bejelentése elmulasztása folytán lett elkésése miatt is szükségesnek találtatott tehát a volt cs. k. belügyminis-terium rendelete alapján az e tekintetben mind az illetők, mind a község-beli előljáróság részéről követendő eljárásnak rendeletbeni foglalása s megyeszerte való közhírré tétele.

A múlt évben házasság kötött 1770, tehát 309-el több mint 1874-ben.

A szülöttek száma ment 8851, tehát 496-al több mint 1874-ben. A halottaké ment 5438, tehát 1307-el kevesebb, mint 1874-ben. Tehát a szülöttek száma 3413-al volt több mint a halottaké.

A szülöttek közül a múlt évben törvénytelen ágyból származott volt 425, tehát 47-el több mint 1874-ben.

A halottak közt volt 73 erőszakos halállal vagy szerencsétlenség által kimult.

Himlőoltásra összeiratott a múlt évben 7222. Sikerrel oltatott 7045, nem fogamzott a himlő 23-on, betegség miatt elmaradt 95, meg nem jelent 59.

A megyebeli gyógyszertárak a múlt évben a megyei tisztí főorvos által szabályszerűleg megvizsgáltatván, rendében találtattak. Új gyógyszer-tár a megyében a múlt évben nem nyílt, hanem csak egynek Polgárdin megnyitása lőn felsőbb helyen engedélyezve, melynek betöltése a mai közgyűlésnek lesz egyik feladata.

Az állategészségi viszonyok is kedvezők voltak a múlt évben. A szarvasmarha közt ugyan a megye néhány vidékein a száj- és körömfájás uralkodott, azonban nagyon szelid lefolyással.

Lépfene-eset is fordult elő 73, a szarvasmarha közt. A lovakra nézve is de csak szórványosan fordultak elő a megye különféle vidékein takonykőri esetek. Összesen bejelentetett 57 ily eset. Azonkívül Jakabszálláson a lépfene uralkodott egy ideig járványosan, s több más községekben szórványosan fordult elő a lovak közt, összesen bejelentetett 20 eset. Végre a sertvések közt is néhány községben a lépfene uralkodott, melynek is 687 drb. sertvés áldozatul esett.

A közbiztonság a megye területén a múlt évben kielégítő volt, s annak nagyobbserű veszélyeztetésének esete elő nem fordult. A vaáli járásban feltűnedezett rablási fenyegetések csakhamar mint egyes egyén által a lakosok ijesztése utján pénzkicsikarás végett elkövetetteknek bizonyultak be. Ugyszintén több eset fordult elő, hogy Székesfejérvárról az egyes községekbe vásárra kimenő s későn este onnan visszatérő kézművesek a csabдай pusztán a székesfejérvári határ közelében megállítottattak s kelméjük egyrésztől megfosztattak. Hogy ezen közbiztonság elleni merényleteknek vége vétessék; szükségesnek láttam Szabad-Batthyánban egy új foglár-állomást rendszeresíteni, természetesen a nélkül azonban, hogy a foglárók száma szaporitva lett volna. Ugyszintén Pákozdon is, mind a központi szolgálat könnyítése tekintetéből, mind a keresztülvonuló állam-utnak a vidék hullámos területénél fogva szükségesnek látszó biztosítása végett hasonlóképp egy új foglári állomás felállitva lőn.

A mult évben véghezment országgyűlési képviselő-választások mozgalmassága is e megyében a rend s csendnek minden lényeges megzavarása s a közbiztonság minden veszélyeztetése nélkül folyt le.

A megyei pénztárak, valahányszor törvényszerűleg meg lettek vizsgálva, rendében találtak.

A törvény értelmében alakított betegápolási pénztári alapba az 1 adóforint után kivetett $\frac{1}{2}$ krnyi pótdó rendszeren befolyt az illető évnegyedes részletekben. A megyeileg kezelt alapoknak több adósai részint a mult évre, részint az előbbeni évekre is kamathátralékban lévén, szükségesnek láttam azoknak a megyei tisztügész utján, a fizetés teljesítésére határnap kitűzése mellett leendő felhívása iránt intézkedni, mely ha nem vezetne célhoz, nem maradna egyéb hátra, mint az illetők ellen a birói eljárást megindítani.

A métermérték behozatalát tárgyzó törvény alapján, mult évi augusztus hóban Kápolnás-Nyéken mértékhitelítő-hivatal lett életbe lépve. Miután azonban annak folyó kezelési költségei sem fedeztethettek a befolyó díjakból, — nem is szólva a felszerelési költségekről, — s miután a m. kir. belügyministerium részéről minden e tekintetbeni kiadásra valamely összegnek az 1876. évi költségvetésbeni felvétele meg lón tagadva, a mult évi december 6-án tartott rendkívüli bizottsági közgyűlés határozata értelmében mult évi december 31-vel be lett szüntetve.

A mennyiben azonban a mult évben a díjakból ki nem kerülő része a kezelési költségeknek egészen november végéig a házi-pénztárból lett fedezve, s ezen kiadás a m. kir. belügyministerium részéről nehézményelve, egyszersem pedig minden további a házi-pénztárból e költségek fedezésére leendő kiadástól a megye ugyanezen ministerium által eltiltva lett, s ennek folytán ugyan a mértékhitelítőnek s a hivatali szolgának még mult évi december hóra járó részletfizetése mindedig ki nem fizettetett, e tekintetben tán e közgyűlésből lenne a m. kir. belügyministeriumhoz újabb kérelem intézendő, hogy a mult éven át a mértékhitelítő-hivatal kezelési költségei fedezésére a házi-pénztárból tett kiadásokhoz utólag mégis belenyugvását megadni egyszersem megengedni kegyeskedjék, hogy a mult évi december havi költségei is e hivatalnak abból fedezést nyerjenek, vagy pedig azoknak a megye tartalékalapjából, illetőleg annak folyó jövedelmeiből való kifizetése lenne itt határozatba hozandó s róla a ministeriumnak jelentés teendő. Fentmaradna azonkívül még a megszerzett mértékhitelítő-eszközök és szerek költségei megtérítésének kérdése, melyek 6 részletben évnegyedi rátákban lettek volna megtérítendőek, melyekből azonban mindedigelé mi sem lett megtérítve, s pedig annyival

kevésbé, miután a nyéki hivatal a mult év végéig való megszüntetésének határozattá emelése alkalmával, ennek bejelentése mellett egyszersmind a m. kir. földmivelési, ipar- és kereskedelmi ministerium ezen eszközöknek visszavételére lett felkérve, mely felterjesztésre azonban mindeddig nem voltunk szerencsések választ nyerhetni.

A mennyiben Nyék — Velence bortermő vidékeinek érdekében állhatna a nyéki mértékhitelítő-hivatal további működése, tán az illető községek részéről lennének ezen szerek a megszerzési költségek visszatérítése s törlesztése kötelezettségének magukra való vállalása mellett átveendő s az eddigi mértékhitelítővel kötendő egység alapján az illető községek költségeire az illető hivatal tovább működése folytatandó a nélkül, hogy a megyei házi-pénztár tovább terheltetnék, miáltal is ezen ügy a legczélszerűbb s minden érdeket leginkább kielégítő megoldást nyerhetne, s nem kétlem, hogy ily elintézéshez, mely természetesen az illető községek ily iránybani kezdeményezését feltételezván, a ministerium engedélyezése is hozzájárulna, miután hasonló alapon — s így csak az illető község költségén a házi-pénztár minden igénybeni vétele kikerülése mellett, de az illető hivatal törvényhatósági jellege fenttartása mellett — hordók hitelítésére már is egy másik mértékhitelítő-hivatal lőn e megyében Ercsiben t. i. a ministerium helybenhagyásával felállítva, mely jelenleg is működik, s ugyan felsőbb jóváhagyással folyadéki s száraz tárgyak ürmértéki hitelítésére is most már fel lett jogositva.

A mult évi közigazgatási beadványok száma volt 9460, tehát az 1874. évbeliéhez képest szaporodott 452 ügyszámmal.

Hozzászámítván a felebbi 9460 1875. évbeli beadványokhoz az 1874. évről elintézetlenül fentmaradt 57.

Az összes mult évben elintézésre került tárgyak száma tett 9517.

Ezekből elintéztetett 9479. Elintézetlenül e jelen évre átkerült 38. Elnöki uton elintéztetett azonkívül még: 991.

A megyei közigazgatási számvevőségénél:

1874. év végével elintézetlenül volt községi birói és

szegénypénztári számadás . . . . . 36.

1875. évben befolyt birói s szegénypénztári számadás . 182.

Összesen tehát: 218.

Ebből elintéztetett 209. Elintézetlenül a jelen évre átjött 9, még pedig számvevői vizsgálaton átment, de még végleg el nem intéztetett 4, vizsgálatlan maradt pedig 5.

Minden hivatalos sürgetés daczára az 1874. évi birói számadást még be nem adták Sáregres, Falubatthyán, Inota, Urhida, Adony, Nagy-

Perkáta, Alcsuth, Baracska, Doboz, Martonvásár, Vaál, ugy továbbá Sárkeresztur mind az 1873., mind az 1874-ik számadást, Tordas végre az 1869—1872., 1873. s 1874. számadással tartozik, melyeknek tehát beadása, illetőleg a mulasztást elkövető számvezetők illető esetbeni megbírságolása végett már megtörténtek a lépések.

A járásbeli szolgabíróóságok 1875. évi ügyfolyamáról beterjesztett kimutatások következő eredményt mutatnak fel:

Szolgabírói járásnál	1874. évről maradt	1875. évben hozzájött	Összesen	Ebből elintéztetett	1876-ra elintéztetlenül maradt
Sárkereszturinál . .	27	3102	3129	3051	78
Bodajki alsónál . . .	5	2466	2471	2455	16
Bodajki felsőnél . . .	14	3203	3217	3195	22
Csákvárinál	4	3459	3463	3451	12
Vaálinál	8	3150	3158	3100	58
Ráczalmásinál . . .	15	3328	3343	3323	20
Összesen tehát mind a 6 szolgabíróiságnál .	73	18708	18781	18575	206

Tehát az ügyforgalom a szolgabíróóságoknál 1875-ben 1874-hez képest 773 drbbal szaporodott.

Jegyzői vizsgát tettek le a mult évben 10, ezek közül 9 mindjárt az 1-ső vizsgánál, 1 pedig az ismételt vizsgánál lett jegyzőségre képesítettnek nyilvánítva.

Jegyzőválasztás volt kilencz községben, u. m. Csabdin, Inotán, Nyéken, Sukorón, Pátkán, Alsó-Szent-Iványon, Baracsán, Tárnokon és Velenczén. E tekintetben kötelességemnek tartom itt bejelenteni, hogy a Tárnokon megejtett jegyzőválasztást azon okból, mivel a választási eljárás nézetem szerint a törvénynyel s a szabadválasztás fogalmával nem teljesen meg-

egyveztethető volt, az egyik jelöltre esett szavazatok, mivel az illető vesztegetéssel lón az ellenpárt által vádolva, ott helyben szavazás közben semiseknek nyilvánítottván, s a szavazók ezen jelöltre való szavazástól eltiltatván, a lakosok egy részének felfolyamodása következtében kénytelen voltam megsemmisíteni. Tettem ezt pedig alispáni uton a közgyűlés határozata megvárása nélkül, s annak utólagos helybenhagyása reményében azon okból; mivel a járásbeli szolgabíró ur részéről e községi lakosság állapota mint izgalmas lón bejelentve s így attól tartottam, hogy a közgyűlés ideje még távol esvén, az ügynek e szerint hosszabb időn át elintézés nélküli maradása esetében az ezen községben e választás folytán támadt egyenlenségek s a kedélyek ingerültsége még élesebbé válnék.

A községi képviselő-testületek felerészbeni megújítása s a községi előljáróságok 3 évrei megválasztása az egész megyében véghezment a nélkül, hogy egy-két község kivételével valamely panaszra vagy felfolyamodásra indokul szolgálta volna. Csak Moórott a községi előljáróság megválasztása alkalmával történt zavargások s csendhaborítások, melyek jelenleg a helybeli kir. törvényszéknél bünyenyítéki eljárásnak tárgyát képezik.

A megyebeli községek száma a mult évben nem változott. A megyében létező egyletek s társulatok nem változtak.

A mult évben e bizottság köréből halál által kiragadtattak közül felemlitendőnek tartom itt gróf Festetits Gézát, ki az 1848. országgyűlésen, mint e megye egyik választó-kerületének megválasztottja országgyűlési képviselőkép működött, később is súlyosabb betegsége beálltaig a közügyekben élénken részt vett s az ezen megye részéről nyert megbízatásokban példás buzgalommal s teljes odaadással eljárta.

A kormányrendeletek nagyobb része, mely az 1875-ben e megyéhez intéztettek, nem volt oly közérdekű, hogy itt felemlitést igényelne, vonatkozván többnyire egyes specialis ügyekre s azokban részint véghatározatilag, részint pedig utasítólag rendelkezvén.

Azonban voltak mégis egyes kormányrendeletek, melyek közérdekkel is birtak, ezek közt felemlitendőnek tartom itt, hogy a m. kir. belügyministerium részéről a megyének a községi költségvetések körüli eljárása lón szabályozva, azoknak végelintézését részint a megyei alispánra bizván, részint a megyei törvényhatóságnak illetőleg a megyei bizottsági közgyűlésnek fentartva. A m. kir. pénzügyminister ur által egyetértőleg a m. kir. belügyministerrel a vadászati adó s a vadászati-jegyek kiadása körüli eljárás lett szabályozva, ugy a marháslevelek kiadása iránt a m.

kir. pénzügyminister ur által e folyó év 1-vel egy új rend életben léptetve s a régiek alakja marháseleveleknek ezentuli kiadása betiltva.

A kataster-bizottságok a múlt évben keletkezett törvény alapján, valamint a m. kir. pénzügyminister urnak e törvényen alapuló rendelete értelmében meg lettek a múlt évben e megye bizottsága által választva, valamint a községi bizottságok is ugyan a törvény s ministeri rendelet alapján minden községben megalakultak s működésüket megkezdték.

A múlt évben kibocsájtott közérdekkel bíró kormányrendeletek közé tartozik a m. kir. közmunka s közlekedési minister ur múlt évben kelt azon rendelete is, melyről már is az őszi közgyűlésen volt szerencsém jelenteni, mely által a közmunka hováfordításáról és a közmunka-alapról vezetett számadások ügyében a számvevői vizsgálata e számadásoknak s az annak alapján a számvevőnek a számadás terhe alóli felmentése iránt hozandó határozat, a megye autonom intézkedésére bízott, vagyis illetőleg szabad rendelkezése alá visszaadatott a ministerium magának csak a számadási eredményről kimutatás felterjesztését igényelvén, valamint az államtól netalán nyert javadalmazás hováfordításáról rendes számadás felterjesztését követelte s annak fölülvizsgálatát magának fentartván.

A mennyiben azonban ezen rendeletben e közmunka-számadásoknak már april hóban közgyűlésileg való végbefejezése, illetőleg annak alapján az illető kimutatásnak a ministeriumhoz felterjesztése van meghagyva, tavaszi közgyűlésünk pedig nem april, hanem május hóra esik, tán a m. kir. közmunka és közlekedési ministerium megkérendő lenne, hogy a kimutatás felterjesztésével e közgyűlés multáig mindenkor várakozással lenni kegyeskedjék.

Ugy továbbá a m. kir. földmivelési, ipar- és kereskedelmi minister ur részéről számos rendeletek lettek a múlt évben szétbocsájtva, melyek a méter-mérték behozatalát tárgyazó törvény foganasítására, s annak kellő ismeretének a nép közti terjesztésre vonatkoztak. Ugyane célra a többi ministeriumok részéről is hatáskörükben vágó tárgyakra vonatkozólag az országos mértékrendszer változtatása folytán szükségesekké vált intézkedések megtétettek.

A m. kir. vallás- és közoktatási minister részéről a néptanítók nyugdíjazása iránt hozott törvény folytán a szükséges foganasítási intézkedések megtétettek s a megkivántató táblás kimutatások felterjesztése rendeletben meghagyatott. A m. kir. honvédelmi minister urnak e megyéhez a múlt évben leérkezett rendeletei közül a fentebb már e jelentésem fonlán felemlített — a lóavatási s osztályozási próbakisérletet meghagyó rendeleten kívül még felemlítendő azon rendelete, mely egyes előfordult eset

folytán ez ügyben specialis intézkedés mellett egyszersmind általánosságban is szabályozza az elővezetett törvénytelenül távollevők iránt ezentul követendő eljárást.

Ugy továbbá felemlitendőnek tartom ugyanezen ministerium rendeletét is, melyben a katonai nyilvántartás s ellenőrzési szemlék körüli eljárás körülményesen előírva lett, mely azonban lényegében ugyanazonos az eddigi eljárással, csak hogy úgy látszik a ministerium azért tartotta szükségesnek az e tárgyban fentálló szabályoknak ujrai közhírré tételét, mivel azoknak nem kellő figyelembeni tartása igen gyakran s méltán panaszokra adott okot az illető katonai hatóságok részéről. Nem mulasztatom el tehát a járásbeli szolgabíró urakat s községi előljáróságokat ez uttal is arra figyelmeztetni, hogy a katonai nyilvántartás körül rájuk háromlő kötelességekben teljes lelkiismeretes pontossággal járjanak el, illetőleg arról, hogy megfelelően eljárattassék, szigoruan örkődjenek, hogy továbbá az illető szabadságoltak és tartalékosoknak az ellenőrzési szemlére való behívást annak idejében s kellően tudtára adják, s hogy végre a kettős szemlébeni jelenlétük alkalmával mindentől tartózkodjanak, mi a tárgyalás iránti közömbös figyelmetlenséget s kicsinylő érdektelenséget tanusítana. Szintén a honvédelmi ministerium részéről a katonai lakbérek iránt érkezett rendelet, melyben ujra most már a mult évre vonatkozólag annak felterjesztésére lettünk utasítva, mennyi volt a katonai lakbér az egyes szállásolási helyeken. Kivánatos volna, hogy ezen már annyszor ismételten felkivánt s most már 5 évre kiterjeszkedő kimutatásoknak tettleges eredménye lenne már, s a katonai lakbérek valamint a katonai szállásolás ügye szabályozásának ideje végre bekövetkeznék.

A népnevelés mult évbenei eredményeinek kimutatása kü ön tárgyat képezvén s a kir. tanfelügyelő ur Ő Nagysága feladatához tartozván, itt csak azt említem fel, hogy a megye részéről misem mulasztatott el, hogy a kormány ez ügyre vonatkozó rendeleteinek, valamint a kir. tanfelügyelő megkeresésének — valahányszor azok ide intézve lettek — elég tétessék s foganatosítás szereztessék. Így mindjárt a jelen tanév kezdetén a kir. tanfelügyelő ur megkeresésére az iskolalátogatás s a tanköteles gyermekek szülei és gyámjaik által az iskolabani járatása, illetőleg az elmaradás szigoruabb ellenőrzése körül körrendeletet bocsájtottam ki a járásbeli szolgabírákhoz. Így az iskolaadó behajtása, s ott hol az a törvény által előszabatik, a községi iskola felállítása iránt nem mulasztottam el az intézkedést, a mennyiben e tekintetben panasz, vagy megkeresés intéz tetett hozzám. Hinni akarom s meg vagyok győződve, hogy a járásbeli szolgabíró urak a népnevelés szent érdekét mint hazánk előhaladásának

s jövője biztosításának egyik főtényezőjét nem kevésbé hordták szivükön. S így ha itt-ott tán mégis hiány mutatkozott a tanköteles gyermekek iskoláiban járatása körül, ha az e tekintetbeni eredmény nem oly általánosan kedvező, mint azt mindnyájan óhajtánók, hogy lenne; ha itt-ott az iskolaadó nem folyt be azon pontossággal, mint az kellene, s az ebbeli hátralékok szaporodnak; ha végre itt-ott a községi iskola felállításának nehézményekkel kell küzdenie, annak okát szerintem nem a megyei közegek, nem is tehát saját a népnevelés ügye iránti közömbösségünkben, vagy annak előmozdítása körüli lanyhaságunkban, hanem kívülünk fekvő okokban kell keresni névszerint azon lanyhaságban s passiv ellentállásban, melylyel éppen azok részéről találkozunk, kik legelső sorban hivatva lennének a népnevelés szent ügyét felkarolni, t. i. az előjárók és szülők, továbbá a jelen pénzszerű viszonyokban, valamint végre részben az egyes felekezetek autonómiájuk körüli féltékenységükben is. Tán a kir. tanfelügyelői hivatalnak a megyehatóságtól egészen különállása is itt-ott nem bizonyult be a népnevelés előmozdítására kedvező tényezőnek. Ezen hátrány azonban legközelebb megszűnendvén, reményilem, hogy vele a népnevelés emelése s előmozdítása is még inkább közös megyei ügygyé váland. S ezzel bevégezvén a múlt évben történetekről s a megyei állapotról számoló jelentésemet s azt a tisztelt megyei bizottság birálatára bizván, azon óhajtással s őszinte kívánsággal fejezem be, hogy a jelen évben a megye s annak lakossága viszonyai minél szerencsésebbek, minél boldogabbak legyenek.

Székesfejérvárott, 1876. évi január 30-án.

BÁRÓ MISKE JMRE,

Fejérmegye alispánja.

II. Közegészségügyi főorvosi évi jelentés 1875-ik évről.

A) Általános kimutatás az időjárásról.

Január hó.

A légsulymérő állása:

Legmagasb (január 3., 8., 11., 28., 29-én)	346'''	B. M.
Legalantabb (január 22-én)	335'''	" "
Legnagyobb különbszet	11'''	" "
Haviközép	340 $\frac{1}{2}$ '''	" "

A hővmérő állása:

Reggel 6 órakor:

Délben 1 órakor:

Legmagasb január 7-én + 5 R.	Legmagasb január 19-én + 9 R.
Legalantabb január 11-én — 8 R.	Legalantabb jan. 11-én . — 5 R.
Haviközép . . . . . — 3 R.	Haviközép . . . . . — 4 R.

Este 8 órakor:

Legmagasabb január 24. és 25.	+ 5 R.
Legalantabb január 11-én	— 6 R.
Haviközép	— 1 R.

Fagyponton és azon alól állott a hővmérő reggel 16-szor, délben 6-szor, este 12-szer.

Eső esett január 5., 19., 22-én nagy csapadékkal, 25., 26-án csekély, 30-án ismét nagy csapadékkal. Összesen 6 napon.

Havazott január 11., 24., 27-én, összesen 3 napon; közepszerű csapadékkal.

Köd volt január 20-án rövid ideig tartó; azután tiszta nap.

Szél vala január 1., 7., 8., 9., 10., 11., 18., 21., 22., 23., 27., 30., 31.
Összesen 13 napon, az észak-keleti az uralgó, 18. és 27-én vihar, 22-én szélvész észak-nyugotról.

Tiszta nap január 8., 13., 20., 21. és 28. Összesen 5 nap

Egészen borult 9., a többiek változók.

Február hó.

A légsúlymérő állása:

Legmagasabb február 1-jén	346'''	B. M.
Legalantabb február 4-én	338'''	" "
Legnagyobb különbszet	8'''	" "
Haviközép	342'''	" "

A hővmérő állása:

Reggel 6 órakor:

Délben 1 órakor:

Legmagasb febr. 3. és 4. + 4 R.	Legmagasb febr. 3. és 4. + 7 R.
Legalantabb febr. 25-én — 9 R.	Legalantabb febr. 24., 25. — 2 R.
Haviközép . . . . . — 5 R.	Haviközép . . . . . + 2 R.

Este 8 órakor:

Legmagasb február 3-án	+ 5 R.
Legalantabb február 24-én	— 5 R.
Haviközép	— 0 R.

Fagyponton és azon alól állott reggel 25 napon, délben 8 napon, este 23-szor.

Eső e hónapban egyszer sem volt.

Havazott február 2., 5., 7., 8., 9., 14., 23., 26., 27., 28. Összesen 10 napon, 14. és 26-án nagy csapadékkal.

Köd nem volt.

Szél vala február 5., 6., 7., 11., 12., 14. 16., 17., 18., 19., 20., 22., 23., 25. és 27. Összesen 15 napon, az uralgó az északi és észak-keleti 6-án, 7-én és 14-én vihar.

Tiszta nap volt február 6., 10., 12., 16., 17., 21. Összesen 6 nap.

Egészen borult 7-én, a többi felhős, változó.

Márczius hó.

A légsúlymérő állása:

Legmagasb márczius 15. és 16-án	346''' B. M.
Legalantabb márczius 3-án	338''' " "
Legnagyobb különbszet	8''' " "
Haviközép	342''' " "

A hévmérő állása:

*Reggel 6 órakor:**Délben 1 órakor:*

Legmagasb márcz. 26., 29. + 5 R.	Legmagasb márczius 30. + 11 R.
Legalantabb márczius 8-án — 6 R.	Legalantabb márczius 7. + 2 R.
Haviközép . . . . . — 1 R.	Haviközép . . . . . + 5 R.

Este 8 órakor:

Legmagasb márczius 3-án	+ 7 R.
Legalantabb márczius 7-én	— 3 R.
Haviközép	+ 2 R.

Márczius hónapban a hévmérő a fagyponton vagy azon alól állott: reggel 18 napon, délben egyszer sem, este 8-szor.

Eső esett márczius 26-án, 29. és 31-én, összesen 3 napon; csekély csapadékkal.

Havazott 4-én, 18., 20-án, hózivatar 25-én, összesen 4 napon, mérsékelt csapadékkal.

Köd volt 10-én, 1 napon.

Szél vala márczius 4., 5., 9., 10., 11., 13., 17., 18., 19., 20., 21., 22., 23., 24., 26., 27., 30., összesen 17 napon, az északi és észak-keleti az uralgó, 3 napon vihar észak-nyugoti.

Tiszta nap volt márczius 5., 6., 8., 14., 15., 16., 17., 22., 25., 27., összesen 10 nap.

Egészen borult 26., 29-dike; a többi napok felhősek, változók.

Aprilis hó.

A légsúlymérő állása:

Legmagasabb aprilis 14., 17. és 18-án	344''' B. M.
Legalantabb aprilis 13-án és 22-én	338''' " "
	2*

Legnagyobb különbözet	6''' B. M.
Haviközép	341''' " "

A hévmérő állása:

Reggel 6 órakor:

Délben 1 órakor:

Legmagasb aprilis 22-én + 11 R.	Legmagasb aprilis 22-én + 22 R.
Legalantabb april 15-én — 0 R.	Legalantabb april 2-án + 9 R.
Haviközép . . . . + 5 R.	Haviközép . . . . + 15 R.

Este 8 órakor:

Legmagasb april 30-án	+ 12 R.
Legalantabb april 12-én	+ 5 R.
Haviközép	+ 8 R.

Fagyponton vagy azon alól csak két napon állott, tudniillik aprilis 14. és 15-én reggel; délben és este egyszer sem.

Eső esett aprilis 2., 3., 7., 8., 19., 23., 24., 30., összesen 8 napon. April 8-án mérsékelt — 23-án nagy csapadékkal, a többi napokon csapadék csekély.

Hó, köd és égháboru nem volt e hónapban.

Szél vala 1., 2., 3., 5., 6., 8., 9., 10., 11., 12., 13., 14., 15., 16., 17., 20., 21., 22., 26., 29., összesen 20 napon, 22-én és 26-án vihar délnyugotról, 13-án szélvész észak-nyugoti, az északi az uralgó.

Egész tiszta nap volt april 10., 12., 15., 21., 26., 28., összesen 6 nap.

Egészen borult april 7., 8., 23., 24., 30., összesen 5 nap. A többi napok féltiszták, naposak, változók.

Május hó.

A légsulymérő állása:

Legmagasb május 12-én	345''' B. M.
Legalantabb május 27., 30. és 31-én	339''' " "
Legnagyobb különbözet	6''' " "
Haviközép	342½''' " "

A hévmérő állása:

Reggel 6 órakor:

Délben 1 órakor:

Legmagasb május 25-én + 15 R.	Legmagasbmáj. 19. 25. 30. + 26 R.
Legalantabb május 2-án + 7 R.	Legalantabb május 11-én + 15 R.
Haviközép . . . . + 11 R.	Haviközép . . . . + 21 R.

Este 8 órakor:

Legmagasb május 30-án	+ 19 R.
Legalantabb május 2-án	+ 10 R.
Haviközép	+ 15 R.

Eső esett május 8., 11., 13., 18., 24., 26., 31., összesen 7 napon, igen csekély csapadékkal, csupán 18 és 24-én a csapadék közepszerű vala. Égiháboru volt 18., 24., 26. és 30-án közepszerű esővel, összesen 4 napon.

Szél vala május 1., 2., 3., 5., 7., 9., 10., 11., 12., 13., 14., 16., 18., 20., 21., 23., 24., 26., 27., 28., 29., 30-án, összesen 23 napon; 3 napon déli áramlat, 7 napon észak-keleti, 13 napon észak-nyugoti, e szerint az észak-nyugoti az uralgó.

Egész tiszta nap volt május 15., 16. és 29-én, összesen 3 nap. Egészen borult május 27.; a többiek féltiszták, változók.

Junius hó.

A légsulymérő állása:

Legmagasb junius 23-án	344'''	B. M.
Legalantabb junius 26-án	339'''	" "
Legnagyobb különbszet	5'''	" "
Haviközép	341½'''	" "

A hévmérő állása:

Reggel 6 órakor:

Legmagasb jun. 19. és 25. + 20 R.
Legalantabb jun. 2. és 13. + 14 R.
Haviközép . . . . . + 17 R.

Délben 1 órakor:

Legmagasb junius 24-én + 30 R.
Legalantabb junius 1-én + 19 R.
Haviközép . . . . . + 24 R.

Este 8 órakor:

Legmagasb junius 24-én	+ 24 R.
Legalantabb junius 1-én	+ 16 R.
Haviközép	+ 20 R.

Eső esett junius 1., 2., 3., 5., 6., 14., 15., 16., 17., 25., 26., 27., 28., összesen 13 napon, 15., 25. és 26-án nagy csapadékkal.

Dörgés volt 3., 5., 6., 8., 14., 15., 16., 17., 25-én nagy jégesővel, 26 nagy esővel, 27. 29-én dörgés eső nélkül. Összesen égiháboru 12 napon.

Szél vala 1., 2., 3., 4., 5., 7., 8., 9., 10., 11., 12., 14., 16., 17., 18., 19., 20., 21., 22., 23., 24., 25., 26., 27., összesen 24 napon, az uralgó volt a déli, és délnyugoti, 12., 14. és 26. szélvész észak-nyugotról.

Egészen tiszta nap június 23-a, a többi napok igen felhősek, változók, egészen borult egy sem.

Julius hó.

A légsulymérő állása:

Legmagasb július 7-én	344 ^{'''}	B. M.
Legalantabb július 23-án	339 ^{'''}	" "
Legnagyobb különbszet	5 ^{'''}	" "
Haviközép	341 $\frac{1}{2}$ ^{'''}	" "

A hévmérő állása:

Reggel 6 órakor:

Délben 2 órakor:

Legmagasb július 5-én + 22 R.	Legmagasb július 2., 4., 9. + 29 R.
Legalantabb július 28-án + 13 R.	Legalantabb július 10-én + 19 R.
Haviközép . . . . . + 17 R.	Haviközép . . . . . + 24 R.

Este 9 órakor:

Legmagasb július 4-én	+ 23 R.
Legalantabb július 13-án	+ 14 R.
Haviközség	+ 18 R.

Eső esett július 1., 3., 9., 10., 11., 12., 16., 17., 18., 20., 24., 26., összesen 11 napon, 4-szer nagy csapadékkal.

Égiháboru (dörgés) 3., 9., 11., 12., 16., 18-án. összesen 6 napon; 2-szer tetemes jégesővel.

Szél volt 1., 2., 3., 5., 7., 8., 9., 10., 11., 11., 13., 14., 15., 16., 17., 19., 21., 22., 23., 24., 25., 26., 27., 28-án, összesen 24 napon; az észak-nyugoti volt az uralgó, a déli légáram többnyire viharral járt; július 9-én valóságos szélvész uralgott, mely iszonyu rombolásokat okozott.

Köd volt július 19-én, 2 óra hosszat.

Tiszta nap volt július 7., 22. és 28-án, összesen 3 nap.

Egészen borult egy sem; nagy gomoly felhők folyton léteztek az égen.

Augusztus hó.

A légsulymérő állása:

Legmagasb augusztus 16., 17., 18. és 19-én	345 ^{'''}	B. M.
Legalantabb augusztus 5., 6., 7.	339 ^{'''}	" "

Dér volt 13 napon, tavál 15 napon.

Havazott 29 napon, tavál 24 napon.

Eső esett 86 napon, tavál 77 napon.

Égiháboru (dörgés) 22 napon, tavál 16 napon.

Köd 14 napon, tavál 21 napon.

Szél volt 228 napon, tavál 197 napon; az uralgó az észak-nyugoti, 18-szor viharrá fokozódott, 3 ízben valóságos szélvészszé emelkedett.

Tiszta nap volt 64, tavál 76; egészen borult 60, tavál 123; a többi napok felhősek, változók.

Ezen időjáráti viszonyok alapján az 1875-ik év is a hideg és zordon évek sorába iktatandó.

A mezei gazdászatra az időjárás felette kedvezőtlenül hatott vissza; a buzatermés a középszerűen alól maradt; árpa és zab kevés — és silány; a hüvelyes vetemények, valamint a káposzta a várakozáson alól maradt; csupán a burgonya, a tengeri s főleg a bortermés kielégítőnek mondható.

B) Közegészségi állapot az emberek közt.

Az 1875-ik év 1-ső negyedében, daczára annak, hogy a tél kemény és zordon vala, a közegészség kevésbé vala zavart, mint más években enyhe tél mellett; — ugyanis január hónapban a megbetegülési hajlam (morbilitas) igen csekély vala; többnyire lobok a légzési szervekben képezték a gyógyszerelés tárgyát, csúszos bántalmak ugyan mutatkoztak, de nagy terjedelmet nem nyertek; — váltólázak kivételesen kerültek szerelés alá; — a halálozás a szokottnál kisebb.

Február hónapban a betegségei hajlam fokozódott, tartós állandó magas légsulymérő, észak-keleti légáram mellett a légzési szervek lobja nagy terjedelmet nyert; kanyaró, hökhurut, innen-onnan felmerülő emberhimlő, az orvosok működését nagyobb mérvben igénybe vevé; — a halálozás középszerű.

Márczius hónapban a megbetegülései hajlam igen nagy; a kórmentő a nátha-hurutos, mely szíke- és kanyaró-alakban nyilvánult, s nagyobb terjedelmet nyert, a halálozás azonban a szokottnál nagyobb nem volt, ennek főoka az, hogy a kanyaró igen szeliden lefolyt.

Váltólázak, hagymáz nem jelentkeztek; ellenben köszvény és csúszos bántalmak igen gyakran képezik a gyógykezelés tárgyát; — roncsoló toroklob csak egy pusztában merült fel, 3, egy család gyermekei Iszka-Szent-Györgyhez tartozó „hosszuegyi“ pusztában 8 nap leforgása alatt

abban elhaltak; — a legerélyesb orvos-rendőri intézkedések által azonban sikerült a ragályzó anyagot kiirtani.

Az 1875-ik év 2-ik negyedében a közegészségi viszonyok szinte kedvezők valának; április hónapban a megbetegülései hajlam ugyan nagy volt, mert az időjárat nagyon változó, majd hideg — majd meleg lévén a csúszos bántalmak nagy kiterjedésben uralgtak, úgy hogy régóta annyi ízület-csúszszal meglepett egyének gyógykezelés alá kerültek, mint ez évi április havában; ezenkívül a légzési szervek is nátha-huruttal ostromoltattak; — bőrkütegek a gyermekek közt azonban csak szórványosan mutatkoztak; — a halálozás a szokottnál csekélyebb.

Május havának előfele zordon és hideg volt, azért a nátha-hurutos jellem az uralgó maradt; a légzési szervek folyton ostromoltattak hurutos bántalmaktól; — május 2-dik felében, midőn a hőmérő szokatlan rögtön-séggel magasb fokokat ért el (26—28° R.) s a légáram észak-nyugoti irányu lőn, az izzadt testet gyorsan lehüté, ismét a csúszos bántalmak előtérbe léptek.

Junius hónapban a nagy hőség megváltoztatá a kórnevet, az epés lázak gyakrabban képezék a gyógyszerelés tárgyait, gyomor- és bélhurut, — sőt májlobok is kerültek megvigyázás és szerelés alá; cholera-esetek, melyek azonban kedvező bírálattal végződtek, szórványosan mutatkoztak. E három hónapban a váltólázak és heveny-bőrkütegek feltűnőleg ritkán mutatkoztak.

Julius hónapban a kórnevet az epés és hurutos jellem közt ingadozó, a kis gyermekek közt a gyomor- és bélhurut nagyobb terjedést nyert, s ez okozta a halálozás fokozódását; a megnöttek közt a csúszos, köszvényes bántalmak az uralgók, — a halálozás a szokottnál valamivel magasb számu.

A váltólázak más évekhez képest sokkal gyérebbek.

Augusztus hónapban az epés jellemű váltólázak gyakrabban képezék a gyógykezelés tárgyait; a kisdetek makacs hasmenéstől ostromoltattak, melyhez ha egy kis hányás szegődött, a kisdet életének gyorsan véget vetett.

Augusztus hónapban 2 községben a vörheny mutatkozott, az egyikben mint szórványos kór lépett fel, a másikban (Ettyeken) járványnyá fokozódott.

A megnött emberek közt az egészségi állapot kedvező vala.

September hónapban a kórnevet felette változó, e hó első felében az epés jellem az uralgó, a második felében a nátha-hurutos bántalmak mind a légzési szervekben — mind a bélhuzamban képezék a gyógyszerelés tulnyomó tárgyait; — csekély halálozással.

Váltólázak aránylag kevés, súlyos mocsárgerji láz azonban több

esete került szerelés alá, néhány hagymáz-eset is jelezetett, — többnyire kedvező kimenetellel.

A bőrbetegségek közül a vörheny 2 községben járványképen uralgott. Egészen a közegészségi állapot kedvezőnek mondható.

October hónapban a közegészséget *lényegesen* semmiféle járvány nem zavarta meg, idült s gyógyíthatlan betegségek kivül alig volt beteg ember; e szerint october hó ez évben a közegészségre nézve volt a legkedvezőbb.

November hónap első felében a nátha-hurutos jellem ismét fellépett leginkább az emésztő-szervek, különösen 5 éven alóli gyermekeknél megtámadtattak, s sokan bele is haltak; — ellenben a légzési szervek csak szórványosan hurutban szenvedtek; november 2-ik felében a csúszos bántalmak valának az uralgók, izület-csusz és köszvényes bántalmak képezék kiválólag az orvosi kezelés tárgyait.

Ismét 2 községben a gyermekek közt a vörheny járványosan uralgott; — de rövid ideig tartott.

Deczember hónapban a megbetegedésrei hajlam fokozódott, a betegségek kiváló jellege a nátha-hurutos; deczember 2-ik felében pedig a lobos vala; a gyermekek közt a légzési szervek lobosan megtámadtattak, több croupos gégelob halálos kimenetellel bejelentetett.

Váltólázak majdnem egészen eltűntek, ragályos heveny-bőrbetegségek nem léteztek, hagymáz sehol sem került megvigyázás alá, a halálozás a szokottnál valamivel kisebb.

Az 1875-ik év közegészségi szempontból a legkedvezőbb évek egyike vala; mit a halálesetek csekély száma, s a népesedés növekvése még inkább igazoland.

C) Fejérmegye népvizonyjai.

Fejérmegye területe (Székesfejérvár városa területének és népszámának kizárásával, minthogy ez külön törvényhatóságot képez) tesz $69^{3614}/_{10000}$ □ mértföldet, melyen 1874-ik év végén lakott 183,525 lélek. Esett tehát egy □ mértföldre 2659⁵/₆ lélek.

Fejérmegyének járásokra való felosztása mindeddig nem változott.

I. járás a sár-kereszturi 12¹/₂ □ mértföldnyi területtel, melyen 1874-ik év végén 4 mezővárosi, 12 falusi községben és 48 pusztában lakott 33573 lélek.

II. járás a bodajki alsó járás 10¹/₂ □ mértföldnyi területtel, melyen

1 mezővárosi, 17 falusi községben és 34 pusztában 1874-ik év végén lakott 27800 lélek.

III. járás a bodajki felső járás, melyen 3 mezővárosi, 11 falusi községben, 19 pusztában 1874-ik év végén lakott 24837 lélek.

IV. járás a csákvári $12\frac{4}{8}$ □ mértföldnyi területtel, melyen 4 mezővárosi, 12 falusi községben és 22 pusztában 1874-ik év végén lakott 32469 lélek.

V. járás a ráczalmási $11\frac{6}{8}$ □ mértföldnyi területtel, melyen 4 mezővárosi, 8 falusi községben, 30 pusztában 1874-ik év végén lakott 30234 lélek.

VI. járás a vaáli $13\frac{6}{8}$ □ mértföldnyi területtel, melyen 3 mezővárosi, 22 falusi községben és 31 pusztában 1874-ik év végén lakott 34612 lélek.

Az egész megye területén 1874-ik év végén lakott 183,525 lélek.

A) Házasságra léptek:

A sár-kereszturi járásban	321 pár.
A bodajki alsó járásban	279 „
A bodajki felső járásban	201 „
A csákvári járásban	255 „
A ráczalmási járásban	246 „
A vaáli járásban	468 „

Összesen . 1770 pár.

A múlt évben 1461 pár; ez évben tehát 309 párral többen keltek össze mint 1874-ben.

B) Született 1875-ik évben:

J á r á s	Házasságból	Törvény- telen	Ikrek		Halva	Ivarra		Szülések összege	Szülöttek összege	Jegyzet
						fi	leány			
Sárkereszturi	1290	66	33	33	6	733	695	1395	1428	
Bodajki alsó	1171	45	32	32	9	639	650	1257	1289	
Bodajki felső	1131	52	24	24	7	616	622	1214	1238	
Csákvári	1170	59	27	27	10	655	638	1266	1293	
Ráczalmási	1146	56	25	25	9	634	627	1236	1261	
Vaáli	2142	147	47	47	25	1207	1201	2361	2408	
Összesen	8050	425	188	188	66	4484	4433	8729	8917	

Ezen adatokat az 1874-ik évekkel összehasonlítva, következő arányok mutathatók ki:

a) Az 1875-ik év a szaporodásnak Fejérmegyében rendkívül kedvezett, mert ez évben a szülések száma 522-vel meghaladta a tavali; egyén pedig ez évben 562-vel több született, mint a múlt évben.

b) Ez évben legtöbb szülés october hónapra, legkevesebb pedig ismét májusra esett.

c) Ez évben a törvénytelen gyermekek száma 425, a múlt évi számmal 378-al összehasonlítva, kiderül, hogy az idén 47 törvénytelen születéssel több vala a múlt évinél; esik tehát minden 20³/₁₀₀ törvényes szülés után egy törvénytelen.

d) A halva szülöttek száma ez évben 66 vala, tavali 96, s így daczára annak, hogy ez évben a szülések száma 522, fölülmulta a tavaliakat, ez évben 36-al kevesebb halva született, s így minden 132¹/₁₀₀ szülés után egy halva született; ily kedvező arányt jegyezni, még alkalmam sohasem volt.

e) Hármasszülés ez évben nem fordult elő; ellenben egy csodaszülött, mely művészileg vétetett el anyjától, bejelentetett Urhida községből.

Végre műleges szülés 1875-ik évben bejelentetett 87, tavali 91, 3 anya meghalt szülési műtét után, 15 magzat halva vétetett el, ezen szülési műtétek többnyire a járási orvosok által végeztettek; esett tehát minden 100²/₁₀₀₀ rendes szülés után egy mesterséges; 84 anya és 72 magzat a művészetnek köszöni életben maradását.

C) Halálozás.

J á r á s	1 éven alól	1-től 10 évig	10-től 20-ig	20-től 30-ig	30-től 40-ig	40-től 50-ig	50-től 60-ig	60-től 70-ig	70 éven felül	Összesen	Orvosilag nem szereltetett	Orvosilag kezeltetett
Sárkereszturi .	313	167	51	43	43	36	45	50	53	801	522	279
Bodajki alsó .	271	159	44	31	38	45	48	58	48	742	471	271
Bodajki felső .	254	138	45	28	34	42	60	46	44	691	424	267
Csákvári . . .	278	197	36	41	34	31	57	66	63	803	470	333
Ráczalmási . .	255	209	37	37	36	30	56	53	62	775	450	325
Vaáli	624	384	73	68	67	65	107	119	119	1626	1068	558
Összesen .	1995	1254	286	248	252	249	373	392	389	5438	3405	2033

Ezen kimutatásban foglalvák az erőszakos halállal, az öngyilkosok, a véletlen s hirtelen halállal kimultak; — a megyei közkórházban elhaltak kizárásával.

Ö s s z e h a s o n l i t á s.

Mehalt összesen:

1874-ben	1875-ben
6745 egyén,	5438 egyén; tehát ez évben 1307 emberrel kevesebb halt meg mint a múlt évben, ennek egyedüli oka a rendkívüli kedvező egészségi viszonyokban rejlik; semmiféle járvány ez évben Fejérmegyében nem dühögött.

Ezen halálesetek közül erőszakos más által okozott halállal mult ki:

Gyermeköléssel	3,	taval 1.
Gyilkosság és emberöléssel	8,	„ 10.

Összesen . . 11, taval is 11.

Öngyilkosság:

Akasztással	6 férfi,	2 nő; összesen	8.
Lövéssel	3 „	— „	3.
Nyakát kettémetszve	1 „	— „	1.
Gyufávali mérgezés	1 „	1 „	2.
Vizbeöléssel	2 „	1 „	3.
Szurás után elvérzett	1 „	— „	1.

Összesen: 18, taval 25 egyén.

Legtöbb öngyilkosság követtetett el július és augusztus hónapokban.

Szerencsétlenség folytán véletlen mult ki:

Vizbe fulladt férfi 1, gyermek 8 . . .	összesen	9
Véletlenül agyonlövetett 1 leányka . .	„	1 nő.
Véletlenül magát agyonlötötte 1 férfi . .	„	1
Megégett 2 nő	„	2 nő.
Ló által agyonhúrcoltatott 1 férfi, 1 fiu	„	2
Part által agyonütötett 2 férfi . . .	„	2 férfi.
Feldüléssel 2 férfi	„	2 férfi.
A kőbányában lezuhant 1 férfi	„	1 férfi.

Összesen: 20 egyén.

Hirtelen halállal, véres agyguta	16.
Tüdőguta	5.
Szivmegrepedés folytán	3.

Összesen: 24 ember.

Ezen kimutatott erőszakos, véletlen, hirtelen és öngyilkossági halál-
esetekben, törvényszéki vagy rendőri felügyelet alatt mindenkor bonczolás
hajtatott végre.

Járványos betegségekben elhaltak:

Emberhimlőben ojtott 2, ojtatlan 9	11.
Roncsoló toroklobban	5.
Vörhenyben	51.

Összesen . 67.

Vég számadás.

1875-ik évben született	8917 egyén.
Levonva ebből a halva szülötteket	66 egyént.

Maradt élő ujdonszülött	8851 egyén.
Levonva az elhaltak számát	5438.

Marad . 3413 lélekszaporodás.

E szerint 1875-ik év végén a lakosság száma következő volt:

A sárkereszturi járásban szaporodás	627-tel, lett tehát .	34200 lélek.
A bodajki alsó járásban szaporodás	547-tel, „ „ .	28347 „
A bodajki felső járásban szaporodás	547-tel, „ „ .	25384 „
A csákvári járásban szaporodás	487-tel, „ „ .	32956 „
A ráczalmási járásban szaporodás	466-tal, „ „ .	30700 „
A vaáli járásban szaporodás	739-el, „ „ .	35351 „

3413-al, lett tehát . 186938 „

Esik tehát Fejérmegyében egy □ mértföldre 2709 $\frac{1}{6}$ lélek.

D) Egészségügyi személyzet.

Fejérmegyében 1875-ik évben lakott és működött:

Orvostudor 23, a megyei főorvossal	24.
A sárkereszturi járásban	6.

A bodajki alsó járásban	3.
A bodajki felső járásban	2.
A csákvári járásban	5.
A ráczalmási járásban	5.
A vaáli járásban	2.

Összesen . . . 23.

Seborvos lakott és működött:

A sárkereszturi járásban	2.
A bodajki alsó járásban (a járási orvossal)	3.
A bodajki felső járásban	4.
A csákvári járásban	2.
A ráczalmási járásban	5.
A vaáli járásban	10.

Összesen . . . 26.

Állatorvos a megyeit is beleszámítva	14.
Okleveles gyógykovács	21.
Gyógyszertár-tulajdonos 13; haszonbérelő és gondnok 2, összesen	15.
Okleveles szülésznő	59.
Megyei főorvosi engedélylyel	28.
Engedély nélkül mint valamely szülésznő segédnöje	21.

Az összes közegészségi személyzet a megye területén . . . 207.

Terület és népességi viszony szerint esik:

Egy orvostudorra $2\frac{7}{8}$ □ mértföldre	772 $\frac{2}{6}$ lélek.
Egy seborvosra $2\frac{3}{4}$ □ mértföldre	6429 $\frac{2}{4}$ lélek.
Egy okleveles szülésznőre $1\frac{1}{5}$ □ mértf.	3242 lélek.

Hivatalos állásban van a Fejérmegye törvényhatóságánál:

1 megyei főorvos évi fizetése	800 frt.
Utazási átalánya	300 "
3 járási orvos egynek-egynek fizetése 400 frt.	1200 "
Egynek-egynek utazási átalánya 100 frt.	300 "
1 megyei állatorvosnak fizetése	400 "
Utazási átalánya	100 "

A járási szülésznők beszüntettek s így az
összes közegészségügyi költség tesz . . . 3100 forintot.

Önálló gyógyszer-tár 1875-ik évben volt 13; a martonvásári önálló gyógyszer-tárnak fiókja létezik Kápolnás-Nyéken, az ercsii gyógyszer-tárnak fiókja Érden van; e két fiók-gyógyszer-tárral a gyógyszer-tár-tulajdonosok anyagi érdekük mitsem szenvedett, a közönség pedig annyiból igen sokat nyert: hogy könnyen és gyorsan orvosi szerekhez juthat; a fiók-gyógyszer-tárak jelesen felszerelvék, s dicséretesen kezeltetnek.

Mi a 13 önálló gyógyszer-tárt illeti, ezek következők:

Kálozon,	}	a sárkereszturi járásban mind a három személyes jogu.
Sárbogárdon,		
Czecezen,		

A bodajki felső járásban létezik Moórott, gyökös jogu.

A csákvári járásban:

Csákvárott,	}	mindkettő gyökös jogu.
Lovasberényben,		

Seregélyesen, személyes jogu.

A ráczalmási járásban:

Adony,	}	mind a három személyes jogu.
Dunapentelén,		
Ercsi,		

Érden fiók-gyógyszer-tár mely felelős gondnok által kezeltetik.

A vaáli járásban:

Bicskén,	}	mind a három személyes jogu, a martonvásá- rinak fiókja Nyéken nyitvatott meg, s felelős gondnok által kezeltetik.
Vaálban,		
Martonvásárott,		

Ezen gyógyszer-tárak évenként, ugy az idén is a megyei tisztii főorvos által hivatalból megvizsgáltattak, s közülök 6 kitünő, 5 dicséretes, 2 pedig kielégítő állapotban találtattott.

Ez évben a fejmegyei orvosi személyzetben csak annyiból történt változás: hogy Pék Alajos járási orvos fejmegyei közkórházi 2-od orvossá és gondnokká megválasztatván, Vaálból Székesfejérvárra költözött, helyébe járási orvosnak megválasztatott Rédey József tudorjelölt, ki Martonvásárt választá székhelyéül, minthogy a járási szolgabirói hivatal székhelye ez idő szerint Martonvásár.

Továbbá egy orvostudor ujonan megtelepedett Sárkereszturon, mint községi orvos, s egy oklevelezett szülésznő megtelepedett Acsán.

A többi viszonyok a régiek, a közegészségügyre sok jót várunk a közegészségügyi törvény életbeléptetésétől.

E) Kórházak.

Fejérmegyében a megyei törvényhatóság felügyelete alatt áll, egy, Székesfejérvár városban felállított közkórház, mely ez idő szerint 42 ágyval rendelkezik betegek elhelyezésére.

A közkórház anyagi érdekei felett őrökdi és határoz egy állandó bizottmány, melynek elnöke a megyei bizottmány által szabadon választatik.

Jelenleg e tiszteletbeli hivatalt Venosz Imre kanonok ur Ő Nagysága legnagyobb buzgósággal viseli.

A közkórház orvosi vezényletével tekintetes doctor Kövessy Ferencz Fejérmegye tiszteletbeli főorvosa van megbizva 600 forint évi fizetéssel.

A főorvos mellett működik egy segédorvos, ki egyszersmind a kórház gondnoki kötelmeit is teljesíti, mindkét rendbeli működéséért 600 forint évi fizetéssel és tisztességes lakással láttatik el.

A betegápolók száma kettő; egy férfi s egy nő, de a szükséghez képest szaporíthatók, s szaporíttatnak is; fizetésük 440 forint.

A pénztárnok 200 forint; a jegyző 150 forint, az irnok 120 forint tiszteletdíjat huznak.

A mindenés évi bére 172 forint.

A mosás- és világitásért 416 forint; fáért pedig 403 forint és 71 kr. adatott ki.

A betegforgalomról, s azokra tett költségekről e kórháznak vezénylő főorvosa havonkint felterjeszti a kimutatást a nagyméltóságú m. k. belügyi miniszteriumhoz, a megyei főorvos $\frac{1}{4}$ évenkint többször látogatja e kórházat.

1875-ik évben a vezénylő orvos kimutatása szerint következő adatok jegyeztetnek:

Betegforgalom:

1874-ik évről visszamaradt . . . 13 férfi, 7 nő.

1875-ik évben felvétetett . . . 178 „ 66 „

E betegek összes száma . . . 191 „ 73 „

Összesen . 264 beteg egyén.

Ezek közül meggyógyult . . . . . 149 férfi.

52 nő.

Javult . . . . . 15 férfi.

6 nő.

Gyógyulatlan elbocsájtott . . . . . 2 férfi.

4 nő.

Meghalt	17 férfi.
”	3 nő.
Visszamaradt	8 férfi.
”	8 nő.
<hr/>	
Összesen .	264.

Ezen 264 beteg 6245 ápolási napot vett igénybe; egy-gy napra 47 krt számítva teszen 2935 forintot és 15 krt.

A 6245 ételadag a külön rendelvényekkel együtt belekerült 1643 forintba és 96 krba.

A gyógyszerekért fizettetett 35% elengedéssel 346 frt. 36 kr.

Az ápolási napok átlagos száma naponként $17\frac{8}{73}$ beteg esvén, e szám 4 forint $50\frac{46}{365}$ krba; — fejenként 26 krba került ugyan a fentebbi átlagos számot alapul vévén $17\frac{8}{73}$ betegnél a gyógyszerek egy napra $94\frac{7}{8}$ krajczárba — fejenként pedig $5\frac{10}{17}$ krba kerültek.

A kórház összes költsége 5082 forint és 3 kr.

A mult évi számadás lezárásával a közkórház alaptőkéje 40258 frt. és 84 kr. volt.

F) Elmekórosak és hülék.

Elmeháborodott a megye területén az utolsó összeírás szerint, mely 1875-ik évi november hónapban eszközöltetett, léteznek:

Férfi	48.
Nő	43.
Fiu	7.
Leány	4.

Összesen . 102.

Az elmeháborodás fajai szerint:

Dühöngő őrült	6.
Általános elmezavar	19.
Rögeszméjü	6.
Bárgyu	48.
Hüle, nehézkörral	8.
Nehéz kór nélkül	15.

Összesen . 102.

Ezek közül 11, tudniillik 8 férfi, 3 nő felvétetett a fejérmegyei közkórházba, a honnét 2 férfi gyógyultan, 5 férfi és 2 nő javultan haza

bocsájtatott; 1 férfi, 1 nő pedig az országos téböldába felvétellett; — a többiek mint nem közveszélyesek otthon folytonos felügyelet alatt tartatnak.

G) Szülész- és lelenczház Fejérmegyében nincsen.

H) Dologház e megye területén szinte nem létezik.

I) Munkástelep.

Eddig Fejérmegyében 3 létezett, 1873. óta feloszlottak, 1875-ben Sós-kuton a kőbányában körülbelöl 120 munkás dolgozott, ha ezek közül valamelyik megbetegedett a társulat orvosa által ugyan gyógykezeltetett, de nem kórházilag, hanem saját szállásán; a miért is a társulati orvos ez évben hiteles kimutatást a megyei főorvosi hivatalhoz nem terjesztett be.

Tagadhatlan: hogy mióta az üzlet pang, azóta e munkástelep is csak tengődik, s a társulat a munkások egészségi viszonyairól alig fog tovább gondoskodhatni.

K) A bujakór állása.

Fejérmegyében a bujakór gyéren fordul elő, ezt bizonyítja az ujoncz-állitás alkalmával megvizsgált ifjuság, annyi ezer ifju közül 5, legfölebb 6 bujakóros találtatik, s ezek is többnyire Budapestről hazatérnek, hogy a katonai kötelemüknek eleget tegyenek.

A fejérmegyei köz-kórházban szereltetett 33 férfi, 23 nő; a járási orvosok által egész éven át gyógyítottatott 47 egyén; kik közül a nők a köz-kórházba küldettek biztos őrizet és felügyelet mellett; a kórházon kívül szereltek mind meggyógyultak. A bujakórosak összes száma 103 vala.

L) Gyógyforrások és fürdők.

Fejérmegyében 1874-ik évben csak egy fürdöhely létezett, tudniillik a bodajki felső járásban Bodajk mezőváros, vasuti állomás a székesfejérvári

és bécsi vasut mentében; a Bakony hegység tövében, fekvése és környéke igen kellemes, éghajlata és levegője üdítő.

1875-ik évben azonban az alsó-alapi fürdő romjaiból feltámasztatott; a közbirtokosok közül hárman a fürdőt és keserűviz-forrást megvették, s lehetőleg restauráltatták, ismétli megnyitása előtt a megyei főorvos a helyiségeket megvizsgálta, s azt találta, hogy a fürdőszobák szám szerint 8; 12 fürdőkáddal tiszták, csinosan butorozvák, fehéreneműek elegendő mennyiségben, s jó minőségűek; — egy igen tapasztalt s értelmes orvos viszi a főfelügyeletet, ki jól berendezett házi gyógyszerertart is tart; — a szolgazemélyzet már ezelőtt is itt működött, s kellően begyakorolt, — van egy világos, tágas váró-terem, hirdapokkal ellátva.

Mi a keserűviz alkatrészeit illeti Molnár vegyész által vegybontásilag kimutattattak, főalkatrészei keserű- és glauber-só, ugyszinte tetemes mennyiségű chlor natrium, ezen vegybontásra a gyógy-javallatok alapítottattak, melyek oda irányulnak, hogy a víz alhasi pangások, máj- és lép-tultengésben, de főleg gyermekeknél görvély-kórban kitűnő eredménnyel használható.

Mi az 1875-ik évi fürdő-ivadot illeti a vendégek forgalmára nézve kimutattattott, miszerint 106 állandó vendég volt; futó-vendég pedig 481 jegyeztetett.

A vállalat fennállhatása kétes, de orvosrendőri tekintetben kifogás alá nem eshetik; a rendőri főfelügyeletet viszi a járási szolgabíró; a fürdői rendészet a község birájára van bízva.

A fürdők árszabálya mérsékelt, csupán a vendégfogadó sok kívánni valót hagy; — a tulajdonosok azonban oda nyilatkoztak, hogy mindent el fognak követni, hogy ez irányban is a közönség méltányos követeléseinek megfeleljenek.

Bodajk 1875-ben is mint minden évben megnyitása előtt a megyei főorvos által megvizsgáltatott, tisztaság tekintetében mi kívánni valót sem hagy; sőt az uradalom semmi költséget sem kimél, hogy új és új gyógyhatányokkal gyarapítsa a fürdőt, így legujabban igen csinos új fürdő-házat emeltetett a gyönyörű tóban, hogy a vendégek bizton és kényelmesen használhassák a hideg fürdőket is, szórakozás-szerzésre pedig egy igen csinos termet rendeztetett be a vendégek számára.

Forrása vegyi összetételeire nézve a semlegesekhez tartozik, van benne nagymennyiségű szabad szénsav; szénsavas mész- és haméleg; glauber- és keserűsónak csak nyoma.

Vize tiszta, átlátszó többnyire 15 foku Reaumur szerint, gyógyczólokra italul nem használtatik; fürdöképen azonban melegítve köszvény-

aranyeres bántalmakban, alhasi pangásokban, némely női ivarszervü bajokban nagy hirben áll, s az ország távolabb vidékeiről is számos látogatót vonzott.

Az 1875-ik évi ivadban állandó vendég 104 volt; futó-vendég 3914 jegyeztetett, s ezeknek köszönhető: hogy a fürdő fennállhat; az uradalom ugyan költséget nem kimél a fürdőhely emelésére, de a mostoha évek nem engedik, hogy e különben igen hatásos fürdőt nagyobb számú közönség használja.

Ez ivadban többnyire fejdérmegyeiek és Székesfejérvár városiak valának az állandó vendégek.

M) A védhímlő-ojtás.

Fejdérmegye, védhímlő-ojtás tekintetében 1875-ik évben 16 ojtási területre vala osztva. A mely községben orvos állandóan lakik, abban ez végzi a hímlő-ojtást, a melyekben orvos nem lakik, vagy bármi oknál fogva ojtani nem akar, azokban a járási orvos végzi azt.

1874-ik évben ojtatlan maradt	92 egyén.
Revaccináltatott	1047 „
Ujonan összeirt ojtancz	6083 „
<hr/>	
Összesen:	7222 egyén.

Kik közül jó sikerrel ojtatott	7045.
Nem fogamzott	23.
Betegség miatt ojtatlan maradt	95.
Ojtatlan maradt meg nem jelenés miatt	59.
<hr/>	
Összesen:	7222.

Ojtási költség, fejenként 10 $\frac{1}{2}$ kr.; teszen 742 frt. 15 kr.

Fejdérmegye 1875-ik évben emberhímlő dolgában igen szerencsés vala, mert csupán 1 községben mint járvány uralgott, Pázmádon; a hol 6 hét leforgása alatt 8 férfi, 10 nő, 23 gyermek e kórban megbetegedett, s közülök 1 férfi, 2 nő és 8 gyermek, összesen 11 egyén meghalt, a meghaltak közül 2 ojtva, 9 ojtatlan vala. Emberhímlő mutatkozott még Hercegfalván és Kálozon is, de járványnya nem fokozódott, valószínűleg az erélyes ismétli ojtás- és egyéb orvosrendőri intézkedésekkel sikerült terjedését meggátolni.

A hasznos háziállatok közegészségügyi viszonyaik 1875-ik évben.

Az év első negyedében a lovak közt csupán két községben mutatkozott a kosz; összesen rühesnek találtatott 14 darab; czélszerű szerelés mellett mind meggyógyultak.

Ugyan a lovak közt 5 községben szórványosan jelentkezett a lépfene; ebben elhullott összesen 8 darab.

Takonykóros ló 5, bőrférges 1, mind a 6 kiirtatott s szőröstől bőrsőtől elásatott; az állatorvos-rendőri szabályok, a szabályrendeletek 30. és 31., ugyszinte a 72., 73. és 77. szakaszok értelmében legszigorubban foganatosítottak.

Megjegyzendő, hogy a mely községben a lovak közt valamely ragályos kór kiütött, ott az összes lóállomány minden 14 nap annyiszor vizsgáltatott, még csak a ragálynak legcsekélyebb nyoma felfedezhető vala; s ezért az 1-ső negyedben különféle helységekben 1613 ló vizsgáltatott.

A szarvasmarhák közt is mutatkozott a lépfene, összesen elhullott 7 darab, mely szinte az udvarok és istállók fertőtlenítését maga után vonta.

A juhok, sertvések és szárnyasok egészségi állapota az év első negyedében kedvező vala.

Az év II-ik negyedében a hasznos háziállatok egészségi állapota aprilis és májusban kitünőleg kedvező volt; junius hónapban azonban némileg megzavartatott; ugyanis:

3 helység lovai közt kiütött a rüh, 33 db. szereltetett, mind meggyógyultak.

2 helységben 4 db. ló elhullott lépfenében.

5 helységben takonykór folytán kiirtatott 12 db. ló.

Megvizsgáltatott 2346 db. ló. Összes lóvesztéség 16 db.

A szarvasmarhák közt szórványosan felmerült a lépfene, 4 községben elhullott 4 db.; a rácz-szent-miklósi pusztában azonban 48 óra alatt elhullott 20 db.; összes vesztéség 24 db. szarvasmarha.

A juhok közt a pettendi pusztában puffadás folytán néhány óra alatt elhullott 16 db. ürü, s ez volt a juhokból az összes vesztéség e negyedben.

A sertvések közt is dühöngött a lépfene 13 községben, elhullott 207 darab; vesztéség jelei miatt kiirtandó volt 1 db.

A kutyák felől már junius hónapban bejelentettek a vesztéség némely esetei, de nem voltak szakértőileg igazolhatóak, mert megvigyázás

nélkül agyonüttettek, s azonnal elásattak; sem ember, sem állat az év e negyedében nem maradt meg.

Az év III-ik negyedében a hasznos háziállatok egészségi állapota felette kedvezőtlen vala.

A lovak közt a lépfene fellépett 2 községben 5 db. elhullott.

A jakabszállási pusztában pedig, mint járvány hagymáz alakjában dühöngött, 10 beteg ló közül 2 meggyógyult; 8 elhullott.

Összes lóveszteség lépfene folytán 13 db.

A lovak közt a takonykór szórványosan jelentkezett, 10 községben 22 db. irtatott ki.

Augusztus és szeptember hónapban a szarvasmarhák közt a szájj- és körömkór járványosan uralgott, de szelid lefolyásu volt, ebben egy sem hullott el.

A sertvések közt a lépfene pusztított 10 helységben 480 db. elhullottnak bejelentetett.

Végre a kutyák közt felmerült veszethség számos esete bejelentetett, megnőtt emberek, s több gyermekek megmarattak, a kik mentő gyógybánás alá helyeztettek, azok mai napig ép egészségesek, a kik ezt elmulaszták, a viziszony áldozatai lettek; így viziszony folytán elhalt Moórott 1 hajadon; Seregélyesen pedig egy asszony, kik az ebmarást elhallgatták.

Ily gyakran előforduló veszethségi esetek a fejrmegeyi törvényhatóságot arra indíták: hogy a nagyméltóságú m. kir. föld-, ipar- és kereskedelmi minister ur meghagyása folytán az 1854. évi kormánylapban május 26-án kiadott 155. számú rendelethez mellékelte a veszethsége vonatkozó utasítást egy megyei főorvosi pótutasítással külön kinyomatta s szigoru ehhez tartás végett a községek előljáróinak, valamint e megye területén lakó orvosoknak kiadatta.

Az év IV-ik negyedében az egészségi viszonyok a háziállatok közt szinte nem éppen kedvezők valának.

A lovak közül 6 községben takonykór és bőrféreg miatt kiirtatott 17 db., 3 darab pedig lépfenében elhullott, összes veszethség 20 db.

A szarvasmarhák közt szórványosan lépett fel a lépfene, ennek folytán 5 helységben 10 db. hullott el.

A szájj- és körömkór megszűnt; innen-onnan a juhok közt a körömkór jelentkezett, de dögesetek nem jelentettek be.

A sertvések közt 3 helységben a lépfene fellépett, de csak 36 darab hullott el; lehet mondani, hogy a gyógyszerelésnek köszönhető e mérsékelt veszethség.

A szárnyasok ez évben a lépfenétől megkiméltettek.

Veszett kutyák ugyan mutatkoztak, Czeczén, Iszka-Szent-Györgyön és Kálozon egy-egy ember meg is maratott, de mentő gyógybánás alá helyeztettek azonnal, s mai napig még épek.

A harapós kutyák pedig kérlelhetlen szigorral kiirtattak.

Ezen részletes kimutatásból látható: hogy Fejérmegye gazdaközön-
sége következő veszteségeket szenvedett:

Ló elhullott lépfenében	28 db.
Takonykór és bőrféreg miatt kiirtatott	57 db.
Összes lóveszteség	85 db.

A szarvasmarhák közül összesen elhullott

lépfenében	41 db.
Tüdögümő- és fővényben	3 „
Sertvésben szenvedett veszteség	724 „
Juhokban (a mi bejelentetett) puffadás, ker- geség, és tüdögümő-kórban	116 „
Összes veszteség	969 hasznos állat.

Kelt Székesfejérvárott, február 6-án 1876.

DR. FELTÉR JÓZSEF,

Fejérmegye főorvosa.

III. Az árvaszék jelentése.

megyei szervezetnek az árvaszéki elnök teendőire vonatkozó rendelete alapján habár a mult 1875-ik évi évnegyedes jelentéseimet az időközi árvaszéki ügyforgalomról megtettem és habár a munkakör mikénti beosztása, az ügyeknek számszerinti elintézéséről jelentettem is, — mégis az 1875-ik évi átlagos ügyek valódi lefolyásáról az árvák és gondnokoltak ugy ingatlan mint készpénz-illetményükről, az ezekben részben szaporodás, részben apadás általi változás igazi mérlege, valamint az árvák és gondnokoltak létszámában történt változásokról határozott és szabatos felvilágosításomat, illetve hivatalos jelentésemet csakis az 1875-ik év lejártával tehetem s az ezekre tekintettel jelentésemet teljes alakjában következőkben van szerencsém előterjeszteni.

Az 1874-ik év végével az 1875. évre elintézetlenül
maradt . . . . . 209 drb. ügy.

Ehhez az 1875. évben igtatóilag vezetve beadatott 5986 „ „

Összesen: 6195 drb. ügy.

I. Elintézés a fogalmazó személyzet által.

A mult 1875-ik évben 135 tanácsülés tartatott, melyre
kiosztatott . . . . . 6195 drb.

E b b ő l :

a) Elnökileg elintéztetett . . . . . 40 drb.
b) Modrovich Ignác előadó ur által feldolgoztatott 1911 „
Maradt nála 1876. évre . . . . . — 60 „

c) Tóth Antal előadó ur által	2699	—	drb.
Maradt nála 1876. évre	—	89	„
d) Lovászy Sándor jegyző ur által	1350	—	„
Maradt nála 1876. évre	—	46	„

Összesen . 6000. 195 drb.

Miből kitűnik, hogy összesen 6195 ügydarabbal elintéztetvén 6000 tárgy.

Az 1876. évre elintézetlenül 195 drb. maradt.

Megemliténdőnek tartom azonban, hogy ezen kitüntetett 195 darab ügy is már folyó évi január 14-én teljesen elintéztetvén, a mult évről ez idő szerint semmi hátralék sem mutatkozik.

II. Tisztügyész urat illetőleg.

a) Az 1874. évről maradt nála hátralékként	20	drb.
b) Ehhez az 1875. évben részben tisztügyészi, jogi véleményadás, részben jogorvoslatok végett kiadatott	129	drb.

Összesen . 149 drb.

E b b ő l :

a) Végleg befejeztetett s általa az árvaszékhez visszatérjesztetett	102	drb.
b) Peres ügyekben érdemileg befejezve, de az illetékes bíróságoknál végeredmény eszközlése végett künn van	36	„
c) Községi közgyámoknál felvilágosítás-adás végett künn van	6	„

Elintéztetett e szerint általa összesen . . . . . 144 drb.

Maradt tehát az 1876. évre hátralékként . . . . . 5 „

III. Számvevőt illetőleg.

Az 1874. év végén hátralékként maradt . . . . . 26 drb.

Ehhez az 1875-ik évben beadatott köz- és magán-
gyámi, ugy zárgondnoki számadás . . . . . 120 „

Összesen . 146 drb.

Ezekből végleg befejeztetett	116 drb.
Maradt tehát az 1876-ik évre be nem fejezett számadás	30 „

Megemlítés nélkül azonban nem hagyhatom, hogy ezen kitüntetett 30 darab számadások is már számvevőileg mind átvizsgálva lettek, de az észlelt számvevői hiányok felderítése, illetve kiigazítás és felelet-adás végett vannak az illető számadóknál s így a számvevőség által átvett 146 darab számadás átvizsgálatván, tulajdonképen a 30 darab számadás végképi el nem intézhetése a számadók mulasztásából folyik.

IV. Központi közgyámot illetőleg.

Mint eddig ugy jelenleg is van a megye területén 95 községi árvatár — ezekből az 1875-ik évben a helyszínén a központi közgyám által megvizsgálatott — 53 községi árvatár, melyekről hivatalos jelentéseit az árvaszékhez a mutatkozott hiányok, mulasztások és fentforgó rövidségek felderítésével megtette.

A központi közgyám jelentéseiből kiderült, hogy az árvás vagyonok az előirt szervezeti szabályok alapján kielégítőleg kezeltetnek, az árvapénztárak követelései betáblázott kötelezőkkel biztosítvák, hol e tekintetben mulasztások derültek fel azon kötelezők az illetőknek felmondattak s törvényesen bepereltettek, — az árvákat illető épületek tűzkár ellen biztosítvák, — szóval az árvák vagyonát sem ingó, sem ingatlansági tekintetben veszély nem fenyegeti, a hol mégis csekélyebb hiányok vagy mulasztások észleltettek, azoknak közvetlen orvoslására a közgyámok személy- és vagyonfelelősség terhe mellett utasítottak, meghagyatván nekik végzésileg, — 30 nap alatt az akadályok elosztatásáról vagy meg-
orvoslásáról az árvaszéknek jelenteni, — kik e tekintetben mulasztásban tapasztaltatnak, két izben 10—10 frtban a községi szegénypénztár-alap javára birságotatnak, — harmad izben pedig tisztí kereset alá vétetnek.

Legtöbb és a nagykoruvá vált árvák javára kiutalványozott örök illetményök ki nem fizetéséből ezeknek csaknem elviselhetlen kárukra merülnek fel, és ha e tekintetben a legszigorubb utasítások, fenyegetések s vizsgálatok eszközöltetnek és menesztetnek a községi közgyámokhoz kielégítő eredményt eszközölni mégis lehetetlen, — vannak esetek, hogy a kiutalványozás alapján a nagykoruvá vált egyén kedvező és előnyös feltételek mellett ingatlan vásárlásba azon reményben, hogy kiutalványozott árvatári örökségéből a fizetési határidőket betarthatja bocsátkozik — azonban a községi árvatár üressége, néha a közgyámoknak is szeszélye

vagy nem jó indulatu befolyások folytán a vételtől elüttetik, sőt a foglalóul fizetett pénzét is veszti, — vannak esetek, hogy a 400—500 forint kiutalványozott örökségek időnként 10—20 frttal törlesztetnek, s mikorra az utolsó fizetés történnék az apró részletekben fizetett összegek minden eredmény nélkül elköltetnek, az illetőre ugyszólva hasznavetlenné váltak, mig ellenben ha egyszerre egy összegben kifizettetnék előnyösen hasznosítható volna. Vannak esetek, hogy a kiutalványozott összeget az illetők 50° veszteséggel is elprédálják, csakhogy pénzhez juthassanak, és még számtalan hasonnemű esetek, melyek orvoslására csakis egy eszköz a központi kezelés mutatkozik üdvösnek.

Melynek eszközlése és hova hamarábbi életbeléptetésére Nagyméltóságú főispán ur és a tekintetes bizottság figyelmét újból felhívni hivatalos kötelességemnek tartottam.

V. Irodai személyzetet illetőleg.

a) Az 1874. évről 1875. évre maradt hátralék	81 drb.
b) Az 1875-ik évben beadatott ügyirat	6000 „
	<hr/>
Összesen	6081 „
c) Ebből az illető feleknek elintézetten kiadatott	6006 drb.
d) Maradt tehát az irodában 1876. évre feldolgozandó	75 „

Meg kell azonban jegyezniem, hogy ezen kitüntetett hátralék is már 1876. évi január 20-ra mind expediáltatott s így ez idő szerint a múlt évről hátralék nincs.

Ebből meggyőződhetni, hogy az iroda csekély létszámát tekintve oly szorgalmat fejt ki, mely ugyszólva példányszerűnek mondható.

VI. Tárgykimutatás.

a) Az 1875-ik évben beérkezett új hagyaték	728 drb.
b) Kiutalványozási kérvény	556 „
c) Különféle ügyéremekben	4716 „
	<hr/>
Összesen	6000 drb.

VII. Árvák létszáma.

a) Az 1874-ik év végével volt	9393 árva.
b) Az 1875-ben bejegyezett új árvák és gondnokoltak száma	833 „
	<hr/>
Összesen	10226 árva.

- c) Az 1875-ben részint elhalt, részint nagykoruvá lett és nagykorusított árvák létszáma . . . . . 418 árva.
 d) Ezt levonva az 1875. év végén van a megye területén . . . . . 9808 „

VIII. Az árvák és gondnokoltak ingatlan vagyoni állaga.

- a) Az 1875. január 1-én volt az árvák és gondnokoltak ingatlan vagyonebecsértéke 1.301,354 frt. 68 kr.
 b) Az 1875-ik évben új hagyatékból szaporodott . . . . . 69,876 frt. — kr.
-
- Összesen . 1.371,230 frt. 68 kr.

- c) Az 1875. évben nagykoruvá lett árvák ingatlan birtoka saját kezelésükre kiadtván fogyasztás lett . . . . . 38,915 frt. — kr.
 Marad e szerint az 1875-ik év végével gyámilag és gondnokságilag kezelt vagyoneérték becsértékben . . . . . 1.332,315 frt. 68 kr.

Pénzben.

- a) Az 1874-ik év végével az árvák összes pénzértéke volt . . . . . 1.603,276 frt. 10 kr.
 Ehhez az 1875 évben 395 osztály alapján 827 árva részére beutalványoztatott . . . . . 259,888 frt. 73 kr.
-
- Összesen . 1.863,164 frt. 83 kr.

- b) Mely összegből az 1875. év folyamában 539 nagykoru árva részére kitalványoztatott . . . . . 160,941 frt. 30 kr.
 Maradt tehát az 1875. év végével árvatárilag kezelve . . . . . 1.702,223 frt. 53 kr.

Ezen itt kitüntetett árvás értékek mint fentebb IV. szám alatt is jeleztem kellő felügyelet és biztosítással kezeltetnek; a számadások pontosan átvizsgáltnak s míg a számvevőileg tett nehézmények az illető számadókkal tisztába nem hozatnak, az évi számadások terhe alól fel nem

oldatnak s így e tekintetben is az árvákat illetve ezek vagyoni értékét semmi megrövidítés nem érheti.

Ezekben központosult Nagyméltóságú főispán ur és Tekintetes megyei bizottság az árvaszék összes személyzetének 1875-ik évbéli működése. Kecsegtet azon remény, hogy ezen hivatalos előterjesztésem és jelentésem, úgy Nagyméltóságú főispán ur, mint a Tekintetes bizottságnak meggyőződése szerinti megalégedésével találkozik annyival is inkább, mert tudtommal ez árvaszék sem általában sem ennek egyes tagjai hivatalos mulasztás tekintetéből sem itt, sem felsőbb helyen be nem panaszoltattak, szóval teljes igyekezetünket oda irányoztuk, hogy úgy az egyesek részéről mint általánosságban megalégedéssel párosult elismerésben részesüljünk.

Kelt Székesfejérvárott, 1876. február 6-án.

ROZGONYI GYÖRGY,

árvaszéki elnök.

IV. A megyei iskolatanács jelentése.

kir. tanfelügyelő urnak mult évi május 1-ről az iskolatanács újabbi megalakulása alkalmával benyújtott jelentését, mely a megye tanügyi viszonyaira teljes áttekintést nyújt, mult évi július 19-én tartott ülésünkben, volt már szerencsénk bemutatni, s ezzel az 1868. évi 38. t. cz. 132. §-nak az évi jelentésre vonatkozó rendelkezésének legalább részben eleget tehetni; most tehát csak az 187⁴/₅. évi iskoláztatás eredményéről, s az arra befolyással birt tényezőkről, a következő adatokat, van szerencsénk előterjeszteni.

Bejelentetett tanköteles gyermek	6 — 12 évig	. . .	21069.		
„	„	„	12—15 „	. . .	7768.
<hr/>					
Összesen				. . .	28837.

Ezek közül iskoláztatott	. . . . .	25082.
Nem járt iskolába	. . . . .	3752.

Volt a megye területén 209 iskola, 289 tanteremmel.

Ezek közül felekezeti jelleggel birt 188.

Az iskolák évi jövedelme:

Kézpénzben	. . . . .	75,518 frt.
Terményben kézpénzre számítva	. . . . .	24,096 frt.
<hr/>		
Összesen	. . .	99,614 frt.

Ezen jövedelem származik:

384,360 frt. értékű ingatlan birtok jövedelme	19,659 frt.
23,166 frt. bevallott tőke után kamat	1282 „
Tandíjból	14,774 „
Állami segélyből	2580 „
Községi segélyből	15,499 „
Egyházi segélyből	31,422 „
Egyéb forrásból	14,398 „
Összesen	99,614 frt.

Az iskolák kiadásai:

Rendes tanítók fizetése	85,689 frt.
Segédtanítók „	9051 „
Fűtésre és tisztogatásra	3011 „
Tanszerekre	35 „
Szegény gyermekek segélyezésére	1353 „
Különfélékre	475 „
Összesen	99,614 frt.

A tanítók fizetése, saját bevallásuk alapján, mely az egyházi és községi hatóság által hitelesítve lőn, vétetett fel.

100 frtnál kevesebb fizetése csak a vasztélyi tanítónak van,

100 frttól 200-ig van 15 tanítónak.

200 „ 300-ig „ 32 „

300 „ 400-ig „ 85 „

400 „ 500-ig „ 47 „

500 felül 35 „

Ha a felsorolt adatokból, a tanköteles és iskolába nem járó gyermekek számát szemügyre vesszük, úgy tapasztaljuk, hogy míg a tanköteles gyermekek száma az 187³/₄. évi eredményhez képest csak 456-tal, addig az iskolába nem járóké 912-vel szaporodott.

Ezen magában véve kedvezőtlen s a multhoz képest hanyatlást jelző, eredményre nézve, azon enyhítő felvilágosítással szolgálhatunk, hogy részint némely községben a tanköteles gyermekek nem a megkívántató pontossággal irattak össze, részint pedig a pusztákon létező gyermekek összeírása, azok oktatása érdekében égető szükségé vált intézkedések megtehetése céljából, az eddiginél sokkal tüzetesebben eszközöltetett, s

minthogy ezen nagyobb számmal összeirt pusztai gyermekek oktatásban, vagy éppen nem, vagy csak igen gyéren részesültek, igen természetesen, az iskolát nem látogatók számát tetemesen kellett szaporítaniok. De nem csekély része van még ezen kedvezőtlen arány megteremtésében annak is, hogy az általánosan tapasztalt tanítóhiány következtében, az oktatás néhány községben vagy egész éven át, vagy annak egy részében szünetelt.

Elteltekintve ezen, inkább csak látszólagos, mint a valóságnak megfelelő, kedvezőtlen adatoktól, bizton merjük állítani, hogy népnevelés-ügyünk, szemben az elmúlt évek kedvezőtlen, és a közélet minden ágára visszaható, anyagi viszonyaira éppen nem szolgáltatathat alkalmat, jogosított aggodalmakra; a miért is nyugodtan vélünk a jövőbe nézhetni, mely a törvényhozás és kormány egyesített bölcs intézkedései folytán, mindinkább tért foglaló népművelődés, egyesek és testületek ügybuzgó és áldozatkész támogatása és a tekintetes megyei bizottságnak hathatós támogatása mellett, — népoktatási ügyünk lassankint eléri, a virágzásnak általunk oly hön óhajtott fokát.

Székesfejérvárott, 1876. január 21-én.

FEJÉRMEGYE ISKOLATANÁCSA.

8. közgy.

850. közig. 1876.

1876-ik február 7-én tartott bizottsági közgyűlés 8. számú határozatával kinyomatni s a bizottság tagjainak megküldetni rendeltetett.

393942

BÓNÉ GÉZA,

Fejérvármegye főjegyzője.